

Vår referens/dnr:

95/2016

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:

U2016/01581/GV

2016-08-29

Remissvar

Betänkandet Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning (SOU 2016:25)

Breda blocköverskridande överenskommelser

Få samhällsinstitutioner påverkar vårt lands framtida utveckling och välbefinnande som skolan. Skolpolitiken är därför en angelägenhet för hela samhället. Förändringar ska vara förankrade i forskning och beprövad erfarenhet, men de måste också ha stöd hos professionen, medborgarna och riksdagens partier.

Svenskt Näringsliv efterfrågar en bred parlamentarisk uppgörelse kring det nationella systemet för kunskapsbedömning. Sveriges lärare, skolledare och elever förtjänar en skolpolitik baserad på samsyn med lösningar som håller över tid. Som 2015 års skolkommision skriver i sitt delbetänkande (SOU 2016:38) visar internationella erfarenheter att ett gemensamt och brett ansvarstagande för skolan leder till uthålliga förbättringar av kvaliteten.

Nytt system för kunskapsbedömning

Utredningen föreslår ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning med tre delar: nationella prov, nationella bedömningsstöd och nationell kunskapsutvärdering. Svenskt Näringsliv tillstyrker den övergripande inriktningen som utredningen föreslår. Vi tillstyrker också förslagen om en stegvis digitalisering av de nationella proven.

I Skolverkets enkäter framgår att lärarkåren uppskattar de nationella proven och att de är ger ett viktigt stöd vid bedömning och betygssättning. Oavsett de brister som anförs är de nationella proven ett av få sätt vi i dagsläget kan få en bild av situationen i enskilda skolor, kommuner och i landet som helhet.

I betänkandet föreslår att de nationella proven endast ska vara betygstödjande. Det innebär att syftet med proven ytterligare renodlas. De ska inte längre fungera som ett underlag för analys av hur eleverna når kunskapskraven på skolsystemets tre nivåer. Som utredningen skriver finns klara fördelar med detta. De nationella proven är otillräckliga som grund för kunskapsuppföljning på aggregerad nivå över tid.

I stället föreslår utredningen att elevernas kunskapsutveckling på riksnivå över tid ska följas upp med en nationell kunskapsutvärdering. Det är även något som OECD förespråkar i sin granskning av det svenska skolsystemet. Utredningen föreslår att en försöksverksamhet inleds höstterminen 2019 i form av en stickprovsundersökning i årskurs 9 och den avslutande årskursen i gymnasiet. Försöksverksamheten ska därefter utökas med ytterligare ämnen.

Utredningens argument för att införandet ska ske genom en försöksverksamhet är att Sverige inte tidigare har haft ett robust system för nationell kunskapsutvärdering. Försöksverksamheten ska pågå fram till år 2025.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att renodla de nationella proven och införa en nationell kunskapsutvärdering. Vi anser dock att försöksperioden är alldeles för lång. Om de nationella proven förändras utan att det nya systemet finns på plats finns en risk att mycket värdefull information om elevernas kunskapsutveckling går förlorad. Försöksperioden bör därför vara kortare för att ett permanent system snabbare ska kunna införas.

Utredningen skriver att det finns många fördelar med att en permanent nationell kunskapsutvärdering genomförs efter varje stadium i grundskolan. Svenskt Näringsliv delar denna bedömning. Med en stadievis kunskapsutvärdering skapas en tydlig koppling till kunskapskraven i trean, sexan och nian. Det skulle ge värdefull kunskap om elevernas utveckling mot målen och ett underlag för politiska beslut. Svenskt Näringsliv förespråkar därför att fler årskurser ingår i försöksverksamheten och i en framtida permanent verksamhet.

Svaga argument för att avskaffa nationella prov

Utredningen föreslår att de nationella proven i åk 3 ska ersättas av obligatoriska bedömningsstöd, samt de nationella proven i SO och NO i åk 9 ska avskaffas. Svenskt Näringsliv avstyrker dessa förslag.

Utredningen presenterar inga egentliga argument för att avskaffa de nationella proven i åk 3. Det finns däremot ett generellt resonemang om nationella prov som tidskrävande för lärarna med stressiga provperioder för eleverna.

Men dessa påståenden verkar inte stämma för de nationella proven i åk 3. Få reformer torde ha ett så starkt stöd i lärarkåren. 99 procent av lärarna uppger att matematikproven är bra eller ganska bra i sin helhet. Ingen lärare (0 procent) ansåg att provet var dåligt.¹ Motsvarande siffra för proven i svenska är 99-97 procent.²

Även om lärare uppger att provet i svenska tar mycket tid från den vanliga undervisningen uppger 87 procent att provet är lagom omfattande.³ "Eftersom eleverna tycker proven är

¹ Skytt, Anette (2016). Svarsfördelning i procent för frågor i lärarenkäten 2016 Ämnesprovet i årskurs 3.

² Skolverket (2012). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning från genomförandet 2012.

³ Mark, Birgitta (2015). Resultatrapport 2015: Ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3.

roliga och de lätt faller in i ordinarie undervisning känns omfattningen lagom", är ett vanligt lärarsvar enligt Skolverket.⁴

Eleverna verkar inte uppleva provperioden som stressig. I en utvärdering från Stockholms universitet uppger drygt 88 procent av lärarna att de flesta elever varit positiva till att göra matematikprovet.⁵ Eleverna har tyckt att provperioden har varit spännande och lärorikt. Även elever som inte har en positiv syn på matematikämnet tyckte att det var kul. Det är en mycket liten andel elever som, enligt 0,5 procent av lärarna, i huvudsak har varit negativa. I kommentarer från lärare framkommer det att vissa elever visar att efter att de genomfört ämnesprovet ändå har en positiv känsla.⁶ I motsvarande utvärdering från Uppsala universitet uppger majoriteten av lärarna, 90 procent, att de allra flesta elever har varit positiva till att göra ämnesprovet i svenska. Många elever tycker att proven har varit spännande och roliga.⁷

Utvärderingar och enkätundersökningar ger alltså rakt motsatt bild mot utredningen. I Skolverkets enkäter svarar lärarna år efter år närmast samstämmigt att proven är bra. Framtonar en bild av spännande och lärorika prov som till och med elever som annars inte är så förtjusta i matematik tycker är kul. Proven väcker intresset för matematiken. "Eleverna jublade inför varje nytt delprov. Det trodde jag inte innan." skriver en lärare. En annan lärare skriver att eleverna "sprang in på morgonen och tittade på tavlan om de skulle ha prov".⁸ "Mina elever ville göra flera varje dag. De klappade händerna och jublade när det var dags för nästa provtillfälle. Jättekul!", skriver en lärare om provet i svenska.⁹

Utredningen skriver att det inte finns något stöd i forskningen för att fler prov förbättrar undervisningen. Mot detta talar dels Skolverkets enkätstudie av införandet av nationella prov i åk 3, där lärarna i hög grad såg proven som stöd för undervisningen och att de initierar kollegialt utbyte om lärandemål och kunskapsvärdering, bl.a. genom samrättning av prov.¹⁰ Skolverket skriver också att lärarsvaren i enkätundersökningarna "stärker alltså bilden av att provet fyller en viktig funktion där alla elever synliggörs på ett likvärdigt sätt".¹¹

Dels den proveffekt som professor Martin Ingvar tar upp i promemorian En bättre skolstart för alla: bedömning och betyg för progression i lärandet (U2014/4873/S). Ingvar skriver att "den så kallade proveffekten har på senare tid vunnit popularitet och både experimentella och pragmatiska studier har påvisat hur viktig aktiv användning av inkodad information är för att etablera robusta långtidsminnen. Fenomenet stämmer mycket väl med grundläggande kognitionsteori och data är kraftfulla. Testningen får bättre effekt om den sker på en nivå så

⁴ Skolverket (2010). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av genomförandet 2010.

⁵ Skytt, Anette (2016). Svartsfördelning i procent för frågor i lärarenkäten 2016. Ämnesprovet i årskurs 3.

⁶ Skytt, Anette (2013). Ämnesprovet i matematik årskurs 3, 2013.

⁷ Mark, Birgitta (2015). Resultatrapport 2015: Ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3.

⁸ Skolverket (2012). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning från genomförandet 2012.

⁹ Skolverket (2011). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av genomförandet 2011.

¹⁰ Skolverket (2012). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning från genomförandet 2012.

¹¹ Skolverket (2010). Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av genomförandet 2010.

att majoriteten av uppgifterna kan lösas och att återkoppling ges i anslutning till svaren. Tolkat i skolkontext ger proveffekten stöd för att inläring blir bättre om eleven upplever att han eller hon prövas på material som är relevant i förhållande till det pedagogiska momentet, att testresultatet används i den pedagogiska återkopplingen och att testet relateras till den enskilde elevens motivationsbyggande. Proveffekten är ett argument för att använda diagnostiska test som en del av den pedagogiska arsenalen.”¹²

Svenskt Näringsliv anser att de eventuella problem som dagens nationella prov i åk 3 har – utredningen nämner tidpunkten för proven, antalet delprov och nivån på innehållet - torde kunna korrigeras utan att proven avskaffas. Det kan självklart finnas ett värde i att ett visst begrepp används för ett särskilt ändamål, t.ex. att nationella prov endast ska vara betygsstödjande, men som konstateras i betänkandet är de nationella proven i åk 3 redan i nuläget inte helt lika proven i senare årskurser.

Vår sammantagna bedömning är att utredningen inte presenterar något hållbart argument för förslaget att avskaffa prov som såväl lärare och elever uppskattar.

Svenskt Näringsliv anser därutöver att de nationella proven i SO och NO i åk 9 ska behållas. Även i dessa ämnen finns ett behov av betygsstödjande insatser. Med den framtida digitaliseringen av de nationella proven kommer lärarnas tidsåtgång för proven att minska avsevärt.

Fredric Skälstad

¹² Utbildningsdepartementet (2014). Promemoria: En bättre skolstart för alla: bedömning och betyg för progression i lärandet.